

Asia: VN/26633/2024

Lausuntopyyntö perustuslain 10 §:n tarkistamista valmistelleen työryhmän mietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Mietinnössä ehdotetaan, että perustuslain 10 §:n 2 momentissa säädettäisiin yleisesti kaiken luottamuksellisen viestin salaisuuden loukkaamattomuudesta. Nimenomaiset viittaukset kirjeen ja puhelun luottamuksellisuuteen poistettaisiin säännöstekstistä.

Pidätkö kyseistä muutosta perusteltuna? Miten arvioitte ehdotettua säännöstekstiä ja sen perusteluja?

-

2. Perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momentteihin lisättäisiin rajoitusperuste, joka mahdollistaisi kotirauhan suojan ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan rajoittamisen tiedon hankkimiseksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumiseksi (ns. uhkaperusteinen rikostiedustelu).

Pidätkö kyseistä muutosta perusteltuna? Miten arvioitte ehdotettua säännöstekstiä ja sen perusteluja?

-

3. Mietinnössä ehdotetaan tiedustelutoimivaltuuksien käyttämisen mahdollistamista kotirauhan suojaamissa tiloissa. Perustuslain 10 §:n 3 momenttiin lisättäisiin nykyistä 4 momenttia vastaava rajoitusperuste, joka mahdollistaisi kotirauhan suojan rajoittamisen tiedon hankkimiseksi sotilaallisesta toiminnasta taikka sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta.

Pidätkö kyseistä muutosta perusteltuna? Miten arvioitte ehdotettua säännöstekstiä ja sen perusteluja?

-

4. Mietinnössä ehdotetaan perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momenttien sanamuotojen muuttamista vastaamaan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä tapahtunutta kehitystä. Molemmissa momenteissa käytettäisiin ilmaisua ”rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi”.

Pidätkö kyseistä muutosta perusteltuna? Miten arvioitte ehdotettua säännöstekstiä ja sen perusteluja?

-

5. Pidätkö perusteltuina mietinnön liitteessä esitettyä arviointia ja johtopäätöksiä kotirauhan suojan rajoittamista koskevan lakivarauksen ja Euroopan unionin lainsäädännön suhteesta?

-

6. Muut huomionne työryhmän mietinnöstä

Yleisradio esittää mietinnöstä seuraavan lausuntonsa sananvapauden ja siihen olennaisesti kuuluvan lähdesuojan näkökulmasta.

Sananvapaus on turvattu perustuslain 12 §:ssä, jonka mukaan sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Säännökseen sisältyvä tiedonsaannin vapaus toteutuu olennaisilta osin sananvapauslain 16 §:n mukaisen lähdesuojan kautta - anonyymiä ilmaisua turvaavalla lähdesuojalla on huomattava merkitys vastuullisen journalismin toimintaedellytyksille. Mikäli lähdesuojaa heikennettäisiin, olisi sillä suora vaikutus tietolähteiden mahdollisuuteen ilmaista tiedotusvälineille tietoja ja siten yleisön oikeuteen vastaanottaa tietoja.

Eduskunnan lakivaliokunta ja talousvaliokunta ovat viimeaikaisissa mietinnöissään perustuslakivaliokunnan lausunnon pohjalta ehdottaneet lähdesuojan turvaamiseksi viranomaisen tiedonsaantioikeuteen lain tasolla tehtäviä nimenomaisia rajoituksia (ks. PeVL 30/2025 vp., LaVM 12/2025 vp. sekä TaVM 22/2025 vp.). Suomessa lähdesuojaa ovat osaltaan vahvistaneet lisäksi korkeimman oikeuden viime vuosina antamat ennakkopäätökset KKO 2019:112 ja KKO 2021:19. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on yhtenä arviointiperusteena ottanut huomioon Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa turvatun sananvapauden turvallisuus- ja tiedustelupalveluja sekä salaisia pakkokeinoja ja salaista tiedonhankintaa koskevissa ratkaisuisaan.

Yleisradio katsoo, että mietinnön mukaiset, erityisesti uhkaperusteista rikostiedustelua koskevat rajoitusperusteet merkitsevät laajaa puuttumista yksityiselämän suojaan. Mietinnön mukaan (s. 28) uhkaperusteisessa rikostiedustelussa on kysymys määrittelemättömämmin ja yksilöimättömämmin rikollisuuteen liittyvästä tiedonhankinnasta. Rikostiedustelu olisi tarkoitus kohdistaa ennen muuta uhkaperusteisesti tietynlaiseen toimintaan, jolloin kysymys ei välttämättä olisi myöskään tiettyyn yksilöön kohdistetusta toiminnasta vaan kysymys voisi olla esimerkiksi tiettyyn ryhmään kohdistuvasta toimivaltuudesta. Mietinnön mukaan uhkaperusteisessa rikostiedustelussa ei ole voimassa olevan perustuslain perusteella mahdollista käyttää luottamuksellisen viestin salaisuuteen ja kotirauhan suojaan puuttuvia toimivaltuuksia, koska uhkaperusteisessa rikostiedustelussa ei ole kyse konkreettisesta ja yksilöidystä rikosepäilystä.

Yleisradio toteaa, että uhkaperusteinen rikostiedustelu merkitsee huomattavaa lisäystä viranomaisen tutkinnallisiin toimivaltuuksiin. Koska yksilöityä konkreettista rikosepäilyä ei edellytetä, on toimenpiteet mahdollista käytännössä kohdistaa huomattavasti nykyistä laajempaan henkilöryhmään. Tämä on omiaan laajentamaan rajoitusperusteiden vaikutuspiiriä ulottumaan ainakin perustuslain 12 §:ssä suojattuun sananvapauteen. Mietinnössä tunnistetaan sinänsä oikean suuntaisesti tarve huolehtia perustuslakivaliokunnan peräänkuuluttamista riittävästä

oikeusturvajärjestelyistä esimerkiksi lähdesuojan turvaamiseksi. Mietintö edellyttää kuitenkin jatkovalmistelua, jossa vaikutukset ja oikeusturvajärjestelyistä huolehtiminen huomioidaan nykyistä kattavammin.

Yleisradio yhtyy Medialiiton omassa lausunnossaan toteamaan koskien sitä, että lopulliseen perustuslain 10 §:n muuttamista koskevaan hallituksen esitykseen tarvitaan selkeä kirjaus, joka edellyttää lailla säädettäviltä rajoituksilta ja toimenpiteiltä, että lähdesuoja varmistetaan lain tasolla, mikäli sananvapauslain 16 §:ssä turvatus lähdesuojan turvaamisesta lakia sovellettaessa jää mitään epäselvyyttä.

Tässä yhteydessä Yleisradio haluaa korostaa vielä, että tuoreen Suomea sitovan ja suoraan sovellettavan EU-lainsäädännön eli eurooppalaisen medianvapaussäädöksen ((2024/1083), jäljempänä "EMFA") keskeinen tavoite on riippumattoman ja monimuotoisen median toimintaedellytysten turvaaminen. EMFA:n 4 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on kunnioitettava mediapalvelujen tarjoajien tosiasiallista toimituksellista vapautta ja riippumattomuutta niiden harjoittaessa ammattiaan. Jäsenvaltiot tai niiden kansalliset sääntelyviranomaiset ja -elimet eivät saa puuttua mediapalvelujen tarjoajien toimituksellisiin käytäntöihin ja toimituksellisiin päätöksiin tai yrittää vaikuttaa niihin. EMFAn mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että journalistien lähteitä ja luottamuksellista viestintää suojellaan tehokkaasti. Se myös laajentaa lähdesuojaa siten, että suojan piiriin kuuluvat toimituksellisen henkilöstön lisäksi myös muun muassa näihin säännöllisessä tai ammatillisessa suhteessa olevat henkilöt. Säännöllisen ja ammatillisen suhteen käsitettä on avattu medianvapaussäädöksen johdanto-osassa. Tavoitteena on välttää journalistien lähteiden ja luottamuksellisen viestinnän suojan kiertäminen ja taata yksityis- ja perhe elämän, kodin ja viestien kunnioittaminen perusoikeuskirjan mukaisesti.

Mietintö edellyttää jatkovalmistelua, jossa ehdotettujen rajoitusperusteiden vaikutukset sananvapauteen ja lähdesuojaan sekä riittävästä oikeusturvajärjestelyistä huolehtiminen huomioidaan nykyistä kattavammin.

Koskivirta Joonas
Yleisradio Oy